

бачити глобальні тенденції, у своїх літературних творах він показав чудові зразки розуміння сутності своєї епохи, народного духу, історії українського народу, національної культури, виразив чимало філософських ідей, що мають загальнолюдську цінність [4, с. 39].

Загалом він вірив і сподівався, що його нащадки, ми з вами, подолаємо вселенську несправедливість, яка при ньому панувала в Україні. Був упевнений, що «наша дума, наша пісня не вмре, не загине...».

Література

1. Грабович Г. Шевченко як міфотворець / Г. Грабович. — Київ: Рад.письменник, 1991. — 212 с.
2. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів: у 12 т. / Т.Г. Шевченко. — Т. 1. — Київ: Наук. думка, 1989. — 528 с.
3. Кисельов М. Філософські мотиви у творчості Т. Шевченка / М. Кисельов // Українська академія мистецтва. — 2014. — Вип. 22. — С. 35-42.
4. Шаповал В.М. Філософські аспекти творчості Т.Г. Шевченка / В.М. Шаповал // Філософські обрії. — 2014. — Вип. 31. — С. 32-39.

Осипенко Н.Н., викладач вищої категорії, викладач-методист

Державний професійно-технічний навчальний заклад

«Дніпровський центр професійно-технічної освіти»

МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА Т.Г. ШЕВЧЕНКА У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Тарас Григорович Шевченко був основоположником критичного реалізму в українському образотворчому мистецтві. В мистецьких творах «Живописная Украина» та «Притча про блудного сина» Шевченко поставив і блискуче розв'язав ряд ідейних і художніх завдань, які не були поставлені жодним його сучасником-живописцем чи графіком.

Шевченко – художник пішов ще далі по шляху реалістичного відтворення дійсності-він не тільки оспівує в своїх мистецьких творах селянина-кріпака («Селянська родина», «Судня рада», «Старости»), а й засуджує існуючий суспільний лад («Казна», «Катерина», «Державний кулак», «Притча про блудного сина»). Беручись за видання «Живописной Украины», Шевченко ставить перед собою

завдання засобами мистецтва прославити красу рідної землі, побут та героїчне минуле свого народу.

«Мне кажется, – писав художник, – будь родина моя самая бедная, ничтожная на земле - и тогда бы она мне казалась краше Швейцарии и всей Италии...»

Створенням «Живописной Украины» художник мав на меті сприяти пробудженню самосвідомості українського народу, його національної гордості. Та не тільки про український народ думав Шевченко. Засобами мистецтва він розкривав свою пристрасну приязнь до всіх трудящих, гноблених у царській «тюрмі народів».

У Шевченкових сепіях років заслання, присвячених казахському народові («Казахи біля вогню», «Пісня молодого казаха», «Байгуші», «Автопортрет Шевченка з казахським хлопчиком, що грається з кішкою», «Казашка Катя» та інших, а також в краєвидах, що оспівують красу казахської землі, поетичні звичаї казахського народу, виявляється висока майстерність художника, вся глибина його прихильності до знедоленого казахського народу.

Шевченко був і талановитим гравером. У своєму щоденнику 26 червня 1857 року він зазначав: «Из всех изящных искусств мне теперь более всего нравится гравюра. И не без основания. Быть хорошим гравером, значит быть распространителем прекрасного и поучительного в обществе. Значит быть распространителем света истины. Значит быть полезным людям...»

Цих окремих рис до характеристики діяльності Шевченка-художника досить, щоб уявити, яке видатне місце він займає серед сучасників і якою була його роль у розвитку українського образотворчого мистецтва. Але в повній мірі оцінити діяльність Шевченка як художника можна лише в наш час. У царській Росії твори політично неблагодійного художника не могли бути експоновані для вільного огляду ні в державних установах, ні в приватних галереях. Такі офорти як «Судня рада» та «Старости» потрапили до народу: існував цілий ряд вільних композицій, виконаних олійними фарбами за цими картинами. Відомо також, що багато «Судніх рад» було зроблено простими гончарами засобами низького рельєфу на декоративних тарілках. Але це не означає, що художні твори Шевченка були відомі народові в такій же мірі, як і твори літературні.

Після повернення з заслання Шевченко взявся за роботу в офорті та акватинті. Знов його художні твори стали надбанням

української громадськості. Потрапляли вони й на село. Наприклад, з офорта Шевченка, виконаного ним за твором І.І.Соколова «Приятелі», з'явилися вільні копії.

Шевченкові належить видатна роль у становленні й розвитку українського реалістичного мистецтва. В наш час репродуковано 835 творів Шевченка за оригіналами, описано 278 не знайдених творів. Художник працював в різних жанрах, застосовував різну техніку живопису та графіки.

Живописні картини створювалися Шевченком з 1830 до 1861 років. Існують визначені періоди живописної творчості: доакадемічний, академічний, часу перебування Шевченка на Україні до першого арешту, періоду 1847-1850 рр., виконані в Оренбурзі та під час Аральської експедиції, виконані в Новопетровському укріпленні, виконані після повернення з заслання. Першу групу в мистецькій спадщині Шевченка до академічного періоду (1830-1838) становлять малюнки, виконані ним на сюжети з античної історії: «Смерть Лукреції», «Смерть Віргінії», «Смерть Сократа», трактовані в плані додержання принципів тогочасного академічного живопису. Ці малюнки присвячені показу високих моральних якостей людини, піднесенню та захисту гідності простої людини, і в цьому їх глибока демократичність. В такому ж плані Шевченко створив і два малюнки з історії Київської Русі та історії України - «Смерть Олега, князя древлянського» і «Смерть Богдана Хмельницького». В останні роки доакадемічного періоду Шевченко намалював серію акварельних портретів з натури, серед них портрет Є.П.Гребінки (1837). Якщо зіставити ці портрети з портретом П.В.Енгельгардта (1833), можна помітити значний успіх художника в портретному живопису. В ці ж роки Шевченко почав рисувати з гіпсів, вивчаючи на античних зразках людське тіло.

В Академії Шевченко опанував техніку олійного живопису, рисунка італійським олівцем і крейдою на кольоровому папері, техніку офорта.

В цей період творчості значний вплив на нього мав К.Брюллов. Це особливо помітно на зображеннях людського тіла : «Натурщик», «Автопортрет», «Марія», «Циганка-ворожка», «Катерина» та ін.

Про невпинне зростання Шевченка як портретиста свідчать такі його твори: «Автопортрет» (1840-1841), портрет шталмейстера імператорського двору М.О.Луніна, петербурзького урядовця А.І.Лагоди, ряду українських поміщиків – Закревських, Катериничів,

Горленко, а також першорядний за художньою цінністю портрет Є.В.Кейкуатової.

З початку 40-х років Шевченко став відомий як ілюстратор. Дванадцять портретів до книги М. Полевого «Русские полководцы» принесли Шевченкові славу. Під час першої подорожі по Україні Шевченко приділив велику увагу зображенню природи. В результаті маємо не тільки два завершені малюнки для «Живописной Украины» («У Києві», «Видубецький монастир у Києві»), а й такі соціально загострені пейзажі, як «Вдовина хата на Україні» та «Хата батьків Т.Г.Шевченка в с. Кирилівці», що співзвучні з його віршем «Якби ви знали, паничі», написаним уже на засланні в 1850 році.

У творчості Шевченка періоду 1845-1847рр. переважає пейзаж, причому архітектурний пейзаж. Це пояснюється тим, що в цей час він працював художником у Київській археологічній комісії, за дорученням якої виїздив на Полтавщину, Київщину та Волинь для малювання пам'яток старовини й мистецтва. Перші пейзажі цього періоду виконані переважно олівцем, в них більш легкий і узагальнений рисунок. Це такі пейзажі як «На Орелі», «Краєвид з кам'яними бабами» та ін. Новими у пейзажних роботах Шевченка є його акварельні пейзажі. Найцікавішими з технічного боку є пейзажі, намальовані на Полтавщині: «Воздвиженський монастир в Полтаві», дві акварелі «В Решетилівці» та серія малюнків в альбомі 1845р. Це були двоколірні пейзажі. До багатоколірного пейзажа Шевченко перейшов лише в 1846р. («Костьол у Києві» та чотири малюнки Почаївської лаври).

Робота над пейзажем продовжувалась під час участі художника в Аральській експедиції (травень 1848-вересень 1849рр.), де за дорученням начальника експедиції О.І.Бутакова він мав працювати як художник і робити наукові малюнки для експедиції. Все те, що цікавило експедицію з наукового погляду, хвилювало Шевченка і як художника. Досить назвати хоча б акварель «Пожежа в степу», що сприймається як епічне полотно, сповнену глибокого настрою романтичну картину «Дустанова могила», не менш романтичний малюнок «Острів Куг-Арал» з силуетом орла на голих скелях, повний сонця і повітря, ніжний барвами та рисунком пейзаж «Шатро експедиції на острові Барса-Кельмес», філігранну в рисунку та кольорі панораму «Гористий берег острова Ніколая», чудесний своїм колоритом краєвид «Місячна ніч на Кос-Аралі». Ніколи Шевченко не був таким різноманітним у виборі сюжетів, таким тонким у рисунку

та безмежно багатим у кольоровій розробці, як у пейзажах Аральської експедиції.

Шевченко був також талановитим гравером. А 2 вересня 1860р. рада Академії художеств визнала Т.Г.Шевченка академіком по гравіруванню, а 4 вересня того ж року конференція - секретар Академії Ф.Ф.Львов «провозгласил» імена Шевченка та інших новообраних членів Академії «при звуку труб и литавр на общем годичном торжественном собрании Академии».

Оглядаючи творчий шлях Шевченка, переконуємося, що це був шлях видатного, всебічно обдарованого художника, який в однаковій мірі талановито працював і в портреті, і в побутовому жанрі, і в пейзажі, який з віртуозною майстерністю володів технікою олійного і акварельного живопису, був чудесним рисувальником і першорядним офористом. Твори Шевченка – художника хвилювали його сучасників, за це вони дорогі і близькі і нашим сучасникам. Сприймаються і будуть сприйматися як твори, багато в чому не перевершені й досі. Але не тільки в цьому велич і слава Шевченка - художника. А перш за все в тому, що його картини передають душевну красу трудящої людини, її героїчне минуле, привабливість її звичаїв, замилювання рідною землею, ненависть до гнобителів. Ось чому мистецькі твори Шевченка – художника актуальні в просторі сучасної культури, а вся його мистецька спадщина належить Україні, її народові.

Література

1. Бажан М.П. т. XI, книга друга, видання друге / М.П.Бажан. – Київ, 1984.
2. Говдя П. Т.Г.Шевченко-художник / П.Говдя. – Київ, 1955.
3. Моренець М. Шевченко і товариство захоплення художників / М.Моренець // Рад. літературознавство. – 1939. – №4. – С.95.
4. Петров П.Н. Сб. материалов для истории Императорской С.-Петербургской Академии художеств. – СПб, 1865. – Ч.2. – С.419.
5. Раєвський С.Є. Художник Тарас Шевченко / С.Є.Раєвський. – Київ, 1939.
6. Білецький О.І., Тарас Шевченко. Мистецька спадщина в чотирьох томах / О.І.Білецький, С.І. Маслов. – Київ, 1961.